

Joan Alcover

CRONOLOGIA

Joan Alcover i Maspons

1854 Neix a Palma, el 4 de maig, fill de Pere Alcover Jaume i de Teresa Maspons Serra.

1864-69 Estudia a l'Institut Balear, on és alumne del poeta Josep Lluís Pons i Gallarza i condeixeble dels escriptors Miquel Costa i Llobera, Joan Lluís Estelrich i Joan Rosselló de Son Forteza, i dels polítics Antoni Maura i Alexandre Rosselló.

1869-78 Estudia Dret a Barcelona. Entra en contacte amb les figures i les obres més rellevants de la Renaixença catalana. Assisteix a tertúlies literàries a casa de l'escriptor Marià Aguiló.

1872 Comença a publicar poemes en català i en castellà a revistes mallorquines de l'època.

1878 A Palma, altra vegada, exerceix d'advocat.

1879 És elegit regidor de l'Ajuntament de Palma pel partit d'Antoni Maura.

1880 Es casa amb Rosa Pujol, amb qui té tres fills: Teresa, Pere i Gaietà.

1883 És diputat provincial per Manacor.

1886 Guanya la plaça de relator de l'Audiència de Mallorca.

1887 El poema «La creu» és premiat als Jocs Florals de Barcelona. Mor la seva esposa Rosa Pujol. Publica el volum *Poesías*.

1891 Es casa amb Maria de Haro, amb qui té dos fills: Maria i Pau.

1892 Publica *Nuevas poesías* i reedita, ampliat, el volum *Poesías*.

1893 És elegit diputat a Corts pel Partit Liberal.

1894 Apareix *Poemas y armonías*. Ocupa el càrrec de secretari de sala de l'Audiència.

1895 Comença a organitzar tertúlies literàries a casa seva.

1899 El poema «La llengua pàtria» és inclòs a la revista *La Roqueta*.

1901 Mor la seva filla Teresa de tuberculosi. Publica *Meteoros. Poemas, Apólogos y cuentos*.

1903 Escriu el poema «La relíquia» per a l'àlbum *Jardins d'Espanya*, de Santiago Rusiñol. Llegeix el parlament «La llengua materna» al Teatre Principal de Palma.

1904 Pronuncia, a l'Ateneu Barcelonès, la conferència «Humanització de l'art». És nomenat membre corresponent de la Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua.

1905 Mor de tifus el seu fill Pere. Als Jocs Florals de Barcelona guanya la Flor Natural amb «La Serra».

1906 Participa en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana amb la ponència «La llengua catalana és entre nosaltres l'única expressió possible de l'escriptor-artista».

1907 Guanya la Viola als Jocs Florals de Barcelona amb el poema «Dol».

1909 Publica *Cap al tard*. Als Jocs Florals de Barcelona, rep la Flor Natural pel poema «A la vora del Tàmesi» i és proclamat Mestre en Gai Saber.

1910 Pronuncia la conferència «Reacció literària» a l'Ateneu Barcelonès.

1911 Accedeix a la plaça de magistrat de l'Audiència Provincial.

1913 És designat membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

1916 Presideix els Jocs Florals de Barcelona i és nomenat membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

1918 Publica *Poemes bíblics*, que guanya (1919) el premi Fastenrath als Jocs Florals de Barcelona.

1919 Moren els seus fills Gaietà i Maria, el mateix dia, víctimes de l'epidèmia de grip.

1920 Sorgeix el projecte d'alçar, a l'actual plaça de la Reina (Palma), el monument font en homenatge al poeta, que no s'erigeix fins al 1928, obra de l'escultor Esteve Monegal.

1921 Aplega tota la producció poètica en el volum *Poesies*.

1926 Mor a Palma el 25 de febrer. L'Ajuntament de Palma el declara fill il·lustre. El compositor Amadeu Vives musica el poema «La balanguera».

BIOGRAFIA

Joan Alcover i Maspons va néixer a Palma el 1854. A l'Institut Balear va ser condeixeble del poeta Miquel Costa i Llobera, Joan Lluís Estelrich i el polític Antoni Maura i va tenir de professor el poeta romàntic Josep Lluís Pons i Gallarza.

L'any 1869 començà la carrera de Dret a Barcelona, on va entrar en contacte amb el moviment de la Renaixença. Va llicenciar-se en Dret Civil i Canònic el 1878 i es va instal·lar definitivament a Mallorca; es va casar amb la barcelonina Rosa Pujol, i va començar a exercir d'advocat. Va ingressar a les files del partit liberal d'Antoni Maura, amic personal d'ençà dels anys d'estudiant. El 1879 és elegit regidor de l'Ajuntament de Palma i, entre 1883-86, ocupa el càrrec de diputat provincial per Manacor. El cim més alt de seva carrera política l'aconsegueix el 1893, quan surt elegit diputat a Corts, pel mateix partit. Després d'una temporada ben curta a Madrid, en què assisteix a unes quantes sessions, i tot i ser un orador unànimement reconegut, torna a Mallorca. Així, decebut i desencantat de la política en l'experiència com a diputat a Corts, el va desenganyar de l'ideari maurista i a poc a poc es va allunyant del Partit Liberal, tot i mantenir-se sempre

fidel a l'amistat que l'uneix amb Antoni Maura (n'és una mostra el poema «El ginebró», que dedica al polític quan aquest es troba en un moment crític de la seva carrera). Progressivament, la ideologia política d'Alcover evoluciona cap a un catalanisme de dretes, pròxim a la Lliga Regionalista de Catalunya.

Paral·lelament a la carrera política, va iniciar la carrera literària que, al començament, va alternar en català i castellà. Va publicar els seus primers poemes l'any 1872, i cinc anys més tard, el 1877, va guanyar un premi extraordinari als Jocs Florals de Barcelona pel poema «La Creu».

El 1887 comença la tragèdia personal de Joan Alcover. Mor la seva esposa Rosa Pujol i, anys més tard, dos fills: Teresa, de tuberculosi (1901), i Pere, de tifus (1905). Entre 1887 i 1901 va publicar llibres de poemes només en castellà, alguns dels quals insinuen les possibilitats creatives que es varen fer paleses més endavant, en els poemes en català. Amb l'experiència del dolor per la pèrdua de la dona i la filla va redescobrir la llengua pròpia com a eina d'expressió dels sentiments. S'inicia, aleshores, la metamorfosi de l'home i de l'escriptor. La poesia més trivial dels anys anteriors dona pas a una altra de més íntima i sincera, per a la qual no li serveix tampoc, com a vehicle d'expressió, una llengua al cap i a la fi aliena. Ara és el poeta de la sinceritat, i la literatura es converteix en l'únic instrument vàlid per expressar el seu dolor. Al canvi idiomàtic, que es produeix més o menys entre 1899 i 1903, hi contribueixen segurament altres factors, com el poc ressò aconseguit com a escriptor en castellà i, per contra, la bona acollida de la seva obra catalana tant aquí com a Barcelona. Hem de tenir present la influència del context cultural del moment i els consells d'amics com Miquel Costa, Gabriel Alomar, Santiago Rusiñol i Miquel dels S. Oliver, el grup modernista del qual va tenir un gran impacte a Palma i que propugnava la integració en la cultura catalana. Així mateix, les campanyes idiomàtiques de mossèn Antoni M. Alcover i l'èxit inesperat d'uns poemes catalans fets per encàrrec («La serra», homenatge a Miquel Costa i Llobera; i «La relíquia», petició de Santiago Rusiñol per a un àlbum) el motivaren a continuar la producció poètica només en català. Tot plegat, converteix Alcover en defensor abrandat de la llengua catalana en l'expressió literària.

El 1903 va fer la lectura pública de «La Balanguera», que en un significat doble —directe i simbòlic— parla del pas del temps que comporta la perennitat de la vida civil enfront de la fugacitat de la vida personal. Va participar en les conferències que els intel·lectuals mallorquins varen fer a l'Ateneu Barcelonès (1904) i en el Primer Congrés de la Llengua Catalana (1906). Va ser membre corresponent de la Real Academia Española (1904) i de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1913). El 1905, any que moria el seu fill Pere, va concórrer en els Jocs Florals de Barcelona. També hi ha concórrer l'any 1907 i el 1909, en què va ser proclamat mestre en gai saber.

OBRA

Poesia

- **Cap al tard.** Barcelona: Gustau Gili, 1909; Palma: Editorial Moll, 1997, 3a ed).
- **Poemes bíblics.** Barcelona: 1918; Palma: Impremta Mossén Alcover, 1942.
- **Antologia poètica mínima.** Mèxic D.F.: Biblioteca catalana, 1946.
- **Cap al tard/ Poemes bíblics.** Barcelona: Edicions 62-La Caixa, 1981 (1998, 4a ed).
- **Jardí desolat. Antologia poètica.** Barcelona, La Magrana, 2000.

Crítica literària o assaig

- ***Art i literatura***. Barcelona: *L'Avenç*, 1904.
- ***Humanització de l'Art i altres escrits***. Palma: Moll, 1988.

Obres traduïdes

- ***Desolazione***. Barcelona, 1962.
- ***Ocho siglos de poesía catalana***. Madrid: Alianza Editorial, 1969.
- ***Poesía catalana contemporánea***. Madrid: Espasa-Calpe, 1983.

Obres completes

- ***Poesies completes***. Barcelona: Selecta, 1948.
- ***Obres completes***. Barcelona: Selecta, 1951.

Altres

- ***Joan Alcover***. Barcelona: Lira, 1923.
- ***Partitures (amb Amadeu Vives): La Balanguera***. Palma: Consell de Mallorca, 1997.

L'obra poètica de Joan Alcover Maspons (Palma 1854-1926) és essencial per entendre el canvi de tomb de la literatura a Mallorca a principi de segle xx. Poemes com «Desolació», «La relíquia», «La Serra», «Resfa» o «La Balanguera», entre molts altres, són considerats fites essencials dins la poesia escrita en català. La seva teoria literària es basa en la sinceritat dels sentiments i en la claredat de la forma poètica. Des del punt de vista temàtic, se centra sobretot en tres línies: el paisatge, l'elegia i el sentiment civil i, formalment, destaca per la bellesa i la puresa del llenguatge, per la musicalitat i pel rigor formal. Orador excel·lent, com a complement de l'activitat poètica destaca la seva prosa, àgil i elegant, que es concreta en conferències, discursos, articles i retrats literaris.

Poemaris publicats

El 1887 guanya un premi extraordinari en els Jocs Florals de Barcelona amb «La creu», però a poc a poc es decanta per la producció en llengua castellana, que recull en quatre volums: *Poesías* (1887), *Nuevas poesías* (1892), *Poemas y armonías* (1894) i *Meteoros. Poemas, Apólogos y cuentos* (1901). Encara que alguns d'aquests poemes en castellà són més aviat superficials, mimètics i sentimentals, basats en jocs de paraules i en tòpics, als més reeixits ja s'insinuen les possibilitats creadores que es manifestaran després. S'hi percep la influència del romanticisme i del postromanticisme espanyol, sobretot de Bécquer i de Campoamor i, més subtilment, de Leopardi, Lamartine, Carducci i Hugo, entre d'altres. Però, tot i els elogis que rep d'autors com Menéndez y Pelayo, Juan Valera i Blanco García, la seva obra en castellà no té gaire ressò. Recentment, la producció en castellà ha estat valorada de molt diversa manera per crítics com Josep Maria Llompart, Jaume Vidal Alcover o Antoni Comas, entre d'altres.

En català, la seva obra poètica s'aplega a *Cap al tard* (1909) que conté alguns dels millors poemes de la literatura catalana de tots els temps («La Balanguera», «Elegies», «Miramar», «L'espurna», «Desolació», «La relíquia»...) i *Poemes bíblics* (1918). Com el seu company de generació, Miquel Costa i Llobera, i els membres de l'Escola Mallorquina, Alcover troba en el paisatge correspondències simbòliques amb el seu estat d'esperit. Malgrat tot, no es va sentir atret pels elements extrems del moviment Modernista (Maeterlinck, D'Annunzio) i es va identificar, en canvi, amb un cert vessant del Noucentisme incipient, pel que comportava de contenció expressiva i de rigor formal. La teoria literària de Joan Alcover, que va formular principalment en el seu text *Humanització de l'art* (1904), es basava en la sinceritat de l'expressió del poeta, i la claredat en la forma poètica. Per a Alcover, calia sentir les coses abans d'escriure-les. És per això que, en els seus poemes, es troba la manifestació elegíaca del dolor que li va suposar la mort de la seva dona i dels fills.

***Cap al tard* (1909)**

El 1909, el mateix any que és proclamat mestre en Gai Saber en els Jocs Florals de Barcelona, publica, amb molt bona acollida, *Cap al tard*, el primer recull de poemes en català, que es converteix en una de les obres més influents de la poesia catalana del segle xx. Aquest volum no unitari conté les millors composicions d'Alcover, situades a l'altre extrem de la poesia merament decorativista de la primera etapa. Des del punt de vista temàtic, hi destaca el tractament del paisatge com a sentiment, el pas del temps entès com a fet devastador que destrueix tots els béns que el poeta posseeix i el dolor per la mort dels fills, manifestat en forma d'elegia. Hi és palesa la intenció de fer un art basat en la sinceritat i, en l'àmbit formal, s'hi percep la influència de la poesia popular, que Alcover ha après sobretot de Marià Aguiló, i l'ús d'un llenguatge culte i gens encarcerat.

***Poemes bíblics* (1918)**

El 1918 apareix el darrer recull, titulat *Poemes bíblics*, que el consistori dels Jocs Florals de Barcelona guardona amb el premi Fastenrath. En aquesta obra de maduresa, Joan Alcover, a partir d'algunes figures de l'Antic Testament (Agar, Rebeca, Resfa, Saül...), s'aproxima al dolor i a la tragèdia humana. El volum es tanca amb una sèrie de «Proverbis». Un any després moren el mateix dia, a Barcelona i a Mallorca, respectivament, els seus fills Gaietà i Maria. Dels cinc fills que ha tingut només un el sobreviu. Alcover se sent un home devastat. A partir d'aquest moment, la seva producció poètica és molt escassa. Exerceix, tot i això, un gran mestratge sobre nombrosos poetes del Principat i els membres de l'Escola Mallorquina.

ÈPOCA DE JOAN ALCOVER: CONTEXT HISTÒRIC I SOCIAL

El darrer quart del segle XIX, al costat dels escriptors que s'han adherit al moviment de la Renaixença (moviment català de ressorgiment cultural que s'inicià al Principat a la primera meitat del segle XIX i amb el qual s'obre el període contemporani de la literatura catalana), que escriuen en català i que participen en els Jocs Florals, a Mallorca hi ha un grup més reduït de literats que utilitzen el castellà en les seves composicions i que pretenen triomfar en els escenaris madrilenys. És en aquest context que Joan Alcover comença a publicar, a partir de 1872, els primers poemes, en català i en castellà, a les revistes *Museo Balear*, *Revista Balear* i *El Isleño*. Més tard, influït per mossèn Alcover i Santiago Rusiñol, entre d'altres, es decanta per l'escriptura només en català (vegeu els apartats «biografia» i «obra»).

Joan Alcover és, juntament amb Miquel Costa i Llobera, un dels cappers indiscutibles de l'Escola Mallorquina, caracteritzada per una poesia vinculada als clàssics grecs i llatins, com també a la tradició poètica pròpia de la zona, i amb certa vinculació amb el Romanticisme, Neoclassicisme, Costumisme, Naturalisme, Modernisme i Noucentisme. Joan Alcover, referent emblemàtic de les generacions posteriors, té el mèrit d'haver aconseguit modernitzar la literatura a Mallorca i d'haver renovat l'estètica dels Jocs Florals, usant, per fer-ho, una llengua culta i depurada, allunyada de tot procés dialectalitzador.

A partir de 1895 i fins al 1920, cada diumenge horabaixa, excepte els mesos d'estiu, Joan Alcover organitzava a casa seva una tertúlia. En aquesta mateixa sala —o al jardí, quan el temps ho permetia— es reunien prestigiosos escriptors, artistes i intel·lectuals, de generacions, d'ideologies i de formació diverses. La conversa amical s'hi barrejava amb la discussió sobre llibres, la lectura i el comentari de textos inèdits. Hi quedava manifest el paper de mentor que Joan Alcover exercia sobre la futura generació de l'Escola Mallorquina. Aquestes trobades també eren rellevants perquè, d'una banda, amb la presència sovintejada de personatges com Santiago Rusiñol i més tard Josep Carner, s'hi establí un pont cultural entre el Principat de Catalunya i Mallorca i, de l'altra, perquè aquí es donava acollida als intel·lectuals de les més diverses procedències que visitaven l'illa de Mallorca.

A la tertúlia hi assistiren, entre d'altres, els següents intel·lectuals:

- Gabriel Maura (Palma 1842-1907), escriptor
- Joan Estelrich (Felanitx 1896 - París 1958), assagista, periodista i polític
- Joan Pons i Marquès (Sóller 1894 - Palma 1971), escriptor, historiador i crític literari
- Josep Carner (Barcelona 1884 - Brussel·les 1970), poeta, traductor i crític literari
- Guillem Colom (Sóller 1890 - Palma 1979), poeta, dramaturg i traductor
- Miquel Forteza (Palma 1888-1969), escriptor i enginyer de camins
- Miquel Ferrà (Palma 1885-1947), poeta, crític, traductor i bibliotecar
- Llorenç Riber (Campanet 1882-1958), escriptor i traductor
- Joan Ramis d'Ayreflor (Ciutadella de Menorca 1881 - Palma 1956), periodista i poeta
- Fèlix Escalas (Palma 1880 - Barcelona 1972), polític, financer, advocat i periodista
- Gabriel Alomar (Palma 1873- el Caire 1941), polític, assagista i poeta
- Josep Maria Tous i Maroto (Palma 1870-1949), poeta i dramaturg
- Joan Torrandell (Palma 1869- Buenos Aires 1937), periodista, dramaturg i novel·lista

- Rubén Darío (Metapa, Nicaragua 1867 – León, Nicaragua 1917), poeta, diplomàtic i periodista
- Miquel dels Sants Oliver (Campanet 1864 - Barcelona 1920), escriptor i periodista
- Antoni Maria Alcover (Manacor 1862 - Palma 1932), lingüista, folklorista i escriptor
- Santiago Rusiñol (Barcelona 1861 – Aranjuez, Madrid, 1931), pintor i escriptor
- Antoni Noguera (Palma 1860-1904), compositor i musicòleg
- Mateu Obrador (Felanitx 1852 - Palma 1909). Escriptor, lul·lista i pedagog
- Miquel Costa i Llobera (Pollença 1854 - Palma 1922), poeta
- Joan Rosselló de Son Forteza (Alaró 1854 - Palma 1935), escriptor i traductor
- Joan Lluís Estelrich (Artà 1856 - Palma 1923), assagista i poeta
- Pere Joan Campins (Palma 1859-1915), bisbe de Mallorca.